

קללת אנדריאנוס: שתי גרסאות לשני עמים – חלק א', (הערוץ ה-1 2.12.14)

תומלל ע"י תלמידי הקורס 'הסכסוך היהודי-ערבי' (תשע"ה)

נערך סופית ע"י מרצה הקורס, ד"ר אודי מנור, מכללת אורנים

קריין: כ"ט בנובמבר 2012 מליאת האומות המאוחדות מאשרת החלטה היסטורית לצרף את הרשות הפלסטינית כחברה משקיפה באו"ם. התאריך היה סמלי. בדיוק 65 שנה קודם לכן המליצה אותה מליאה לחלק את א"י למדינה יהודית ולמדינה ערבית. אך הפלסטינים תושבי הארץ הערבים, דחו את החלוקה ומדינה ערבית מעולם לא קמה.

מי היו הפלסטינים ומדוע התנגדו לחלוקה? לשאלות הללו תשובות שונות, לעיתים הפוכות, כי הסכסוך על הארץ, הוא גם הסכסוך בין שני נרטיבים שונים: הנרטיב הציוני לעומת הנרטיב הערבי.

תחילת הסכסוך הוא בשלהי המאה ה-19, כשהארץ נשלטה ע"י האימפריה העות'מאנית והערבים עוד כלל לא כונו "פלסטינים".

פרופ' אמריטוס ברנרד לואיס, מזרחן והיסטוריון, אוניברסיטת פרינסטון: "האוכלוסייה בארץ הזאת הצטמצמה מאוד. בחלקו כתוצאה ממדיניות מכוונת. שליטים מוסלמים שונים, האחרונים שבהם העות'מאנים, החליטו שמוטב שהארץ הזאת תהיה לא מושכת וקשה. במיוחד איזור החוף היה לשממה של ממש".

פרופ' מרטין קרמר, היסטוריון, אוניברסיטת פרינסטון: "ולכן לא פיתחו את הנמלים. לא פיתחו מסחר וצמצמו בהרבה את אוכלוסיית הארץ והרושם שקיבלו מטיילים באמצע המאה ה-19 כמו מארק טווין ואחרים, שזאת ארץ שוממה".

ד"ר שמעון גיבסון ארכיאולוג, האוניברסיטה המורמונית: "זאת הייתה ארץ חיה ותוססת. שונה מהארץ המוכרת לנו כיום, אבל זו לא הייתה ארץ ריקה מאוכלוסין".

ד"ר דן שיפטן מדעי המדינה, אוניברסיטה חיפה: "ארץ מפגרת, לפני כל קנה מידה, שבה חיים אנשים ברמה מאוד נמוכה, גם מבחינה חומרית, גם מבחינה תרבותית".

פרופ' ברנרד לואיס: "האוכלוסייה המקומית הייתה מצומצמת מאוד. מאז גדלה באמצעות שני סוגים של הגירה: הגירה יהודית מהקהילות היהודיות השונות באירופה ובמזרח"ת ובמקומות אחרים, וגם הגירה ערבית מהארצות השכנות".

ד"ר מחמוד יזבק היסטוריון, אוניברסיטה חיפה: "האם הייתה תנועת אוכלוסיה במרחב שנקר 'בלאד א-שאם', או סוריה הגדולה? אכן, כל הזמן הייתה תנועת אוכלוסיה כזאת מכל מיני גורמים לפעמים עוני לפעמים בצורת, לפעמים מלחמות לפעמים רעידת אדמה שגרמה ליציאה ולכניסה של אנשים. אבל אם אנחנו מדברים על הרוב המכריע של האוכלוסייה הכפרית, הרוב המכריע של האוכלוסייה הכפרית כמעט שלא זזה מהמקום שלה".

ד"ר סאם פומרנץ, דמוגרף, האוניברסיטה העברית: "יש קבוצות שמגיעות בגלי הגירה גדולים. אפילו הבדואים, אגב הבדואים בנגב. מתברר שרבים מהבדואים או קצתם, השבטים הגדולים, הגיעו לכאן ב-1799 בעקבות פלישת נפוליאון".

ד"ר מוטי קידר, מזרחן, אוניברסיטת בר-אילן: "...שברחו ממצרים כי לא רצו להשתתף בעבודות הכפייה של כריית תעלת סואץ".

פרופ' בני מוריס, היסטוריון, אוניברסיטת בן-גוריון: "הייתה הגירה מסוימת, במהלך המאות העותומאניות לא". העותומאנים דאגו להעביר אוכלוסיות לפה, היו פה כפרים של בוסנים, היו כפרים של מצרים, של כורדים. אז היה מעבר, כניסה של אנשים בצורה מאורגנת ולא מאורגנת לא"י והאוכלוסייה תפחה מזה. אבל מכאן ולומר שהארץ הייתה ריקה ופתאום כולם התחילו להגיע לפה במאה ה-19 כפי שאומרים לפעמים תועמלנים פרו-ציונים, זאת אינולת. הייתה כאן אוכלוסיה מקומית שחיה כאן מאות שנים".

קריין: "אותה אוכלוסיה כללה גם קבוצה של יהודים".

פרופ' מרטין קרמר: "לא היו להם מניעים פוליטיים. הם לא היו ציונים. קצתם היו כאן דורות רבים וקצתם הגיעו זה לא מכבר. ראו בהם חלק מהפסיפס של הארץ".

קריין: "במהלך המאה ה-19 ערך השלטון העותומאני שורת רפורמות שהקלו על ההתיישבות של לא מוסלמים בארץ-ישראל. לקראת סוף המאה כבר החלה הגירה יהודית מאורגנת".

פרופ' מוסטפא כבהא, היסטוריון, האוניברסיטה הפתוחה: "הגל הראשון היטיב ככה להבין את התרבות של הילידים ואפילו ניסה להשתלב איתה. אתה רואה תמונות של אנשי היישוב הראשון עם כאפייה ועם לבוש ערבי וניסיון לחקות. היטיב לדבר ערבית והחשוב מכל הם לא העלו על נס את כל הסיסמאות של הגל השני שדיבר על כיבוש עבודה וגאולת אדמה וכל המושגים האלה".

פרופ' מרטין קרמר: "ועוד בשנות ה-80 של המאה ה-19 ובוודאי מ-1900 כבר יש הגירה יהודית שהגיעה מרוסיה, אידיאולוגית, ציונית יעדם של האנשים האלה היה ליצור בית לאומי בארץ".

פרופ' אמריטוס יהושע: "התנועה הציונית רצתה קרקע בכל מחיר, והמוסדות המיישבים היו מוכנים לשלם מחירים לעין ערוך גבוהים יותר מהמחירים שהיו מקובלים עד אז. ובעלי קרקע שפתאום ראו שאפשר להפוך קרקע עלובה לזהב הם מיהרו במקרים רבים מאוד למכור את הקרקע".

פרופ' מוסטפא כבהא, היסטוריון, האוניברסיטה הפתוחה: "רוב השטח הזה נמכר ע"י בעלי אחוזות שלא היו פלסטינים אבל הפלסטינים תרמו את תרומתם. היו גם פלסטינים שעסקו בספסרות והיו פלסטינים שמכרו".

פרופ' יואב גלבר, היסטוריון, אונ' חיפה והמרכז הבינתחומי הרצליה: "אין משפחה אחת באליטה הפלסטינית שלא מכרה אדמות ליהודים".

פרופ' אפרים קארש היסטוריון, קינגס קולג', לונדון: "אפילו אביו של המופתי מכר קרקעות ליהודים".

פרופ' מוסטפא כבהא: "עד 48 הצליחו לקנות 6% מהאדמה החקלאית בין הירדן לים".

פרופ' מרטין קרמר: "עד שהערבים הבינו את הפוטנציאל הפוליטי של התנועה הציונית כבר היו אזורים משמעותיים של קרקעות בבעלות יהודית".

פרופ' יואב גלבר: "הסכסוך הזה לא התחיל כסכסוך לאומי. הסכסוך הזה התחיל כהתנגשות בין 'מנטליאיות' בלשון רבים, שונות. למשל, שאחרי הקציר מותר לרועה לעלות עם העדרים, על מה שנשאר בשדה, לקט שכחה ופאה מהתנ"ך. עכשיו באירופה אין דבר כזה, באירופה קרקע היא קרקע פרטית. אתה חוצה אותה אתה מסיג גבול. עכשיו קח את האיכר היהודי

שעולה מאירופה, קונה חלקת קרקע, גומר לקצור את השדה, נגמרה העונה. פתאום הוא מסתכל מהחלון והוא רואה את הרועה הפלסטיני הערבי, עוד לא קראו לו פלסטיני, עם העדר שלו על האדמה הפרטית שלו, מה הוא עושה? תופס את הנבוט, רץ החוצה ומגרש את הרועה. הרועה בורח, רץ לקרוא לחבר'ה שלו, האיכר רץ לקרוא לחבר'ה שלו והנה יש לך כבר סכסוך וקטטה. אין עוד לאום ולא הצהרת בלפור וכלום, דוגמא אחת. דוגמא שנייה: במזה"ת הקשר בין חזקה על קרקע ובעלות על הקרקע הוא בעייתי.

קריין: "בעלי הקרקע לא עיבדו את האדמה בעצמם אלא העסיקו אריסים שזכו בתמורה למעט מהיבולים ולמגורים. גם כשהקרקע החליפה ידיים, האריסים נשאר על מקומם".

פרופ' יואב גלבר: "באו היהודים קנו קרקעות, אבל הם לא קנו קרקעות כדי להרוויח את היבול ואת מה שהם משלמים לסולטאן. הם קנו קרקעות כדי להתיישב עליהן בעצמם וליישב עליהן יהודים. כלומר צריך לפנות את האריסים שיושבים עליהן. וזה לא מקובל במזרח התיכון".

פרופ' מוסטפא כבהא: "העסקאות של האדמה שבמאה ה-19 נתפסו כעסקאות של נדל"ן, התחילו לקבל את המשמעות הסמלית, סימבולית-לאומית. למה הציונים לא קראו לזה קניית אדמה אלא "גאולה"? מה זה גאולה?" זו הנחת יסוד, כאילו זו האדמה שלך שביד מישהו אחר ואתה הולך לקחת אותה בחזרה".

פרופ' חליל שקאקי, מדעי המדינה, אונ' קולומביה: "בתקופה ההיא החלו הערבים הפלסטינים להתלונן שהעותמאנים אינם מגנים על האינטרסים של הפלסטינים וכך אנחנו מתחילים לראות את הולדתה של מנהיגות מקומית".

קריין: מלחמת העולם הראשונה שפרצה ב-1914 עתידה לשנות לחלוטין את פני הארץ. כחלק מתוכנית המלחמה קואליציה של מדינות קולוניאליות בראשות בריטניה וצרפת, שאפה לסלק את האימפריה העות'מאנית מהמזרח התיכון. לשם כך עודדה בריטניה מרד ערבי בהנהגת שבטים מערב הסעודית והבטיחה להקים ממלכה ערבית.

פרופ' חליל שקאקי, מדעי המדינה, אונ' קולומביה: "המדינה הזאת אמורה הייתה להיות מדינה ערבית שתכלול את השטח שכיום הוא פלסטין, ישראל, ירדן, סוריה ולבנון. ולפיכך, זו הייתה המדינה הלאומית שהפלסטינים ראו בעיני רוחם בשלב מוקדם, כתחליף לשלטון העות'מאני".

פרופ' מרטין קרמר: אבל מלכתחילה הייתה שאלה אם המחויבות הבריטית כללה או לא את מה שלימים תיקרא פלשתינה. הבריטים טענו שלא.

קריין: אלא שההבטחה של הבריטים לערבים עמדה בסתירה להסכם סייקס-פיקו, אותו הסכם שנרקם בחשאי בין בריטניה לצרפת במטרה לחלק את השלל העות'מאני ביום שאחרי המלחמה. מאחורי הקלעים נרקמה בלונדון התחייבות בריטית שלישית הנוגעת לאותה ארץ ישראל, הפעם לתנועה הציונית. כך נולדה הצהרת בלפור 2.11.1917.

פרופ' אמריטוס אבי שליים, היסטוריון, אוניברסיטת אוקספורד: "הבטחה לתמוך בהקמתו, בפלשתינה, של בית לאומי לעם היהודי".

פרופ' אמריטוס יהושע פורת, היסטוריון, אוניברסיטה העברית: "באותה תקופה, הרברט סמואל בממשלה העלה את הרעיון שבריטניה צריכה לכבוש את ארץ ישראל, אבל לא מסיבות אסטרטגיות אלא כדי לעזור לרעיון הציוני. אצל לוי ג'ורג' [ראש ממשלת בריטניה

1916-1922]. זה התחבר בקלות. הוא היה פרוטסטנטי, אמון על כתבי הקודש. אצלו האינטרס האסטרטגי והתמיכה הרעיונית דתית מוסרית ברעיון הציוני, עלו בקנה אחד".

פרופ' אבי שליים: "הצהרת בלפור הייתה מבוססת על תפיסה מוטעית. דיוויד לויד ג'ורג' חשב שהיהודים היו רבי עוצמה והשפעה באופן ייחודי".

קריין: ראש הממשלה הבריטי שנזקק באופן נואש לסיוע צבאי קיווה שיהדות ארה"ב תסייע להכניס את הצבא האמריקאי לשדה הקרב. באותו אופן הוא קיווה שהיהודים בצמרת המפלגה הקומוניסטית ימנעו את יציאתה של בעלת הברית רוסיה מהמלחמה.

פרופ' אבי שליים: "אבל הוא טעה, כי היהודים היו מיעוט קטן וחסר אונים. והציונים היו מיעוט קטן בתוך מיעוט".

פרופ' יוג'ין רוגן, ראש החוג להיסטוריה, אוניברסיטת אוקספורד: "לדעתי זה היה כשל לוגי להאמין שמדיניות בריטניה של סיוע בבניית בית לאומי לעם היהודי, נולדה מתוך תמיכה ברעיון הציוני או מתוך חיבה מוצקה לעם היהודי. ראיות רבות מידי מעידות שבריטניה הייתה מוכנה לסגור עסקאות עם גורמים אחרים על חשבון הציונות, ובעיקר המאמצים המרובים שעשתה ממשלת בריטניה לנסות להגיע להסכם עם הממשלה העות'מאנית עצמה. לו היו אחת משלוש היוזמות שניסו הבריטים לנקוט עם העות'מאנים מצליחות להוציא את האימפריה העות'מאנית מהמלחמה, ולהביא להפרת בריתה עם גרמניה, אז היו שטחי פלשתינה נשארים תחת שלטון האימפריה העות'מאנית ולא היה שום בית לאומי לעם היהודי".

פרופ' אמל ג'מאל, מדע המדינה, אוניברסיטת ת"א: "אין ספק שלהנהגה היהודית היה ברור שזה מפנה היסטורי ממדרגה ראשונה. הפלסטינים לא ממש התייחסו לזה כך, עדיין תפסו את זה בעירבון מוגבל. הם תושבי הארץ, היה להם נוח במקום, הם היו רוב מוחץ".

פרופ' חליל שקאקי: "לא נראה לי שהפלסטינים תהו אשר למניעיהם של הבריטים בעת ההיא. הם ראו ביהודים שבאו תחת חסותו של המנדט הבריטי מתיישבים, שמעצמה קולוניאלית הרשתה להם להפוך את פלסטין למולדת כדי לשרת את האינטרסים הרחבים יותר של אותה מעצמה קולוניאלית ולהמשיך לשעבד את האוכלוסייה המקומית, הפלסטינים".

קריין: ב-1918 הסתיימה מלחמת העולם הראשונה והאימפריה העות'מאנית סולקה מהמזרח התיכון. גם הציונים וגם הערבים ביקשו לממש את ההתחייבויות שניתנו להם בזמן המלחמה והיה להם על מה להסתמך.

פרופ' מוטי גולני, היסטוריון, אוניברסיטת ת"א: "כי המלחמה הסתיימה בצורה כזו שרבים בעולם, בהשראה אמריקאית, הבינו שהגיעו מים עד נפש. הסדר הישן הוא סדר רע. ואז אנחנו מקבלים ב-1919 לא רק את ועידת השלום בפריז, אלא את מה שנולד ממנה וזה 'חבר הלאומים' איזה ארגון טרנס לאומי שתפקידו להשכין שלום. ואז הנשיא וילסון, הנשיא האמריקני, הביא את 14 הנקודות שלו שאמרו שם דבר לא ייאמן: כל קבוצה שסבורה שהיא זכאית להקים מדינה – זכותה".

פרופ' מרטין קרמר: "אבל ההנחה הרווחת הייתה שרבים מהעמים הללו לא היו מוכנים להגדרה עצמית. ולכן יהיה צורך להשליט מעין הדרכה, שיטה שלמים נקראה 'שיטת המנדט', שבה מעצמה זרה תובל עם מקומי בצעדי הכנה לקראת עצמאותו".

קריין: ב-1920 התכנסו המדינות המנצחות בסן-רמו, לדון בחלוקת שטחי האימפריה העות'מאנית. הסדר החדש תורגם ליצירת מדינות חדשות ולשלושה משטרי מנדט. מנדט צרפתי על סוריה ולבנון ושני מנדטים בריטיים, במסופוטמיה, היא עיראק של ימינו, ובפלשתינה.

ד"ר ז'אק גוטייה, משפטן בין לאומי, קנדה: "אם מעיינים בשני ההסכמים לשטחים שניתנו לערבים, ברור שהם נועדו לתועלתם של שוכני אותן ארצות. אם תביטו במנדט בפלשתינה, ברור שמטרתו הקמה של הבית הלאומי היהודי".

ד"ר האורד גריף, משפטן בין לאומי, קנדה: "לערבים בפלשתינה לא היו זכויות שיתופיות, פוליטיות או לאומיות במנדט, ולאמיתו של דבר אין מזכירים אותם כלל".

ד"ר מחמוד יזבק: "במקום זאת ישנם מיעוטים דתיים אחרים. כלומר, המילה פלסטינים או ערבים, לא מוזכרת".

פרופ' רובי סייבל, משפטן בינלאומי, האוניברסיטה העברית: "היו ערים לזה שיש אוכלוסייה לא יהודית בארץ ישראל, ולכן המציאו שיש לשמור על הזכויות הדתיות שלהם, האזרחיות, אבל ההגדרה העצמית שם תישמר ליהודים ברגע שהם יהיו שם רוב".

פרופ' מרטין קרמר: "מה שהבטיחו ליהודים לא היה מדינה. הם לא הבטיחו ליהודים עצמאות לאומית. הם הבטיחו ליהודים בית לאומי".

פרופ' אבי שליים: "ל'בית לאומי' אין קיום בחוק הבין לאומי. בריטניה המציאו אותו כדי לשרת את האינטרסים שלה. אז הבריטים עשו תרגיל בתועלתיות פוליטית ובצביעות".

פרופ' יואב גלבר: "ועל זה כתב בלפור שעדיין היה שר החוץ שאנחנו את ארץ ישראל הוצאנו במודע ובמכוון מעיקרון ההגדרה העצמית. ולמה עשינו את זה? כי החומרה הנוכחית והמטען ההיסטורי של הבעיה היהודית לא עומדים בשום יחס למה שרוצים 700 אלף ערבים בפלשתינה".

פרופ' מרטין קרמר: "ולימים באמת תטען בריטניה שלא התכוונה למדינה ריבונית. שפירושו של דבר שהם יפתחו את הארץ להגירה במידה מסוימת כדי שהיהודים יוכלו לבסס את עצמם כקהילה אוטונומית בת קיימא, אבל זה לא הגיע לדרגה של הבטחה למדינה".

קריין: העמימות הבריטית יצרה קונפליקט חמור לא רק בפלשתינה אלא גם בסוריה השכנה. ההבטחות הסותרות של הבריטים מימי המלחמה גרמו לכך שגם צרפת וגם פייסל בן המשפחה ההאשמית מערב הסעודית, הבינו כל אחד שסוריה ניתנה לו. האזור עמד על סף עימות צבאי.

ד"ר מחמוד יזבק: "כשפייסל היה בדמשק והצרפתים ביקשו לגרש את פייסל מדמשק, אז האח של פייסל, עבדאללה, בא מאזור החיג'אז, בחצי האי ערב, על מנת לעזור לאח שלו בדמשק. ואז הוא לקח איתו כמה שבטים בדואים, מאות אנשים".

פרופ' יוג'ין רוגן: "כדי להשיב את חזקת משפחתו, המשפחה ההאשמית, על דמשק. זה סיבך מאוד את הפוליטיקה הבריטית כי בעלת בריתה, צרפת, התקבעה בדמשק. רק חסר היה להם עוד נסיך האשמי שיגיע בדהרה עם חבורת תומכים כדי לתבוע את השבת דמשק לידי ההאשמים".

ד"ר מחמוד יזבק: "ואז הבריטים הבינו. מה עשו? אמרו לעבדאללה, חביבי, במקום שאתה תמשיך את דרכך לסוריה, אנחנו הגענו להסדר עם האח שלך, פייסל. מהו ההסדר? 'ניקח אותו מסוריה, נשים אותו בעיראק. במקום דמשק יקבלו את בגדאד. יש לך בעיה עם זה? הוא אמר: לא, זה בסדר. ואתה גם כן תקבל את עמאן או תקבל את ירדן'".

פרופ' יהושע פורת: "וכדי שזה יקבל בסיס חוקי, ההוראות הציוניות של כתב המנדט בוטלו לגבי עבר הירדן. ועבר הירדן הוכרה כקומפוננט [מרכיב] מיוחדת בתוך כתב המנדט הארץ ישראלי, בתוך משטר המנדט הארץ ישראלי".

זאב ז'בוטנסקי, חוקר ועידת סן-רמו: "77% מהשטח, קרי ירדן, נלקחו על ידי הבריטים שלא כדין ונמסרו לערבים בניגוד להתחייבות שלהם כלפי אומות העולם ועל חשבון זכותנו".

פרופ' רובי סייבל: "כדאי לזכור שגם בכתב המנדט עצמו מ-1922 הייתה אפשרות להפריד את עבר הירדן המזרחי מאותן ההוראות שמתייחסות לבית היהודי הלאומי. זה היה ביוזמה בריטית. דרך אגב, הבריטים ניסחו את כתב המנדט. ב-1925 זה קיבל אישור פורמאלי של חבר הלאומים".

פרופ' האורד גריף: "אין שום תוקף חוקי למה שעשו הבריטים, הם הפרו את סעיף 25 למנדט שאפשר להם להפריד באופן ארעי, לא ליישם את סעיפי המנדט הנוגעים לבית הלאומי היהודי, אבל רק למטרה זמנית, זה לא היה אמור להיות עניין של קבע".

ד"ר יואב גלבר: "הבעיה איננה בעיה משפטית. האופנה של היום אי אפשר להשליך אותה 100 שנה או 90 שנה אחורנית. אז לא כל דבר היה משפטי ולגליסטי, זה עונש של הדור שלנו. אבל זו הייתה בעיה פוליטית ובריטניה נתנה לה פתרון פוליטי. זה היה צריך להיות הבית הלאומי הפלסטיני בראיה של תחילת שנות ה-20. כמובן שהדברים לא התפתחו כך ושהפלסטינים לא רצו לראות במדבר הזה את הבית הלאומי שלהם".

פרופ' אמל ג'מאל: "הפלסטינים בתוך זה מוצאים את עצמם נאלצים להיפרד מחלום מסוים של להיות חלק ממדינה ערבית כוללת ולהתחיל לשאוף לזכות הגדרה עצמית במה שנחשב מבחינתם למקום שהם חיים בו, המולדת שלהם".

ד"ר בני מוריס: "מ-1920 והלאה אפשר למקם את זה באחת ההחלטות של 'הקונגרס הערבי הפלסטיני השלישי', ככה קוראים לזה, שהתרחש בדצמבר 1920, באותו רגע הם אומרים: אנחנו רוצים עצמאות בשביל תושבי הארץ הפלסטינים, כפלסטין עצמאית, ואנחנו כבר לא שייכים לסוריה".

פרופ' משה שרון: "החברה הערבית היא חברה שבטית. כלומר, המושג של לאום הוא מושג זר".

פרופ' אפרים קארש: "הם לא הרגישו אף פעם כעם, הם לא הרגישו אף פעם אפילו כקהילה פוליטית מאוחדת".

פרופ' משה שרון: "הנאמנות לשבט, הנאמנות למשפחה, הנאמנות למשפחה המורחבת היא הרבה יותר חשובה, והרבה יותר ממשית, לא רק חשובה, הרבה יותר ממשית מאשר מין דבר כזה שנקרא פלסטינים".

פרופ' חליל שקאקי: "הרבה לפני הולדת הלאומנות, התפיסה החברתית של זהות, לא התוכן הפוליטי שלה אלא התוכן החברתי שלה, של הפלסטינים הרואים עצמם כפלסטינים, הייתה רווחת. וראיית פלסטין כמולדת, שוב, במשמעות חברתית ולא פוליטית, גם היא הייתה רווחת מאוד בין הפלסטינים".

קריין: "יצירת עבר הירדן, סוריה ולבנון בודדה את ערביי הארץ מהמרחב. כך גילו הפלסטינים שהם חלק בלתי נפרד מהבית הלאומי היהודי. לישות החדשה שנוצרה בא"י ישראל העניקו הבריטים שם חדש-ישן: פלשתינה".

פרופ' יוג'ין רוגן: "בהקשר של מלחמת העולם הראשונה, לא הייתה שום פלשתינה. פלשתינה הייתה שם בימי התנ"ך, אבל כיחידה פוליטית מוכרת בתוך האימפריה העות'מאנית".

פרופ' ברנרד לואיס: "זה הופך לשם רשמי של הארץ בפעם הראשונה אחרי דיכוי מרד בר-כוכב במאה השנייה לספירה. הרומים דיכאו את ההתקוממות היהודית האחרונה נגדם והם החליטו שהם קצו בעם הבעייתי הזה, ועליהם לנקות את הארץ מיהודים לחלוטין".

ד"ר יועז הנדל, היסטוריון, אונ' בר-אילן: "אדריאנוס שובר את הכלים ומחליט לנתק את העם הזה מהמקורות, ממקורות הכוח שלו כדי לא למצוא את עצמו מתמודד עם מרד נוסף, ועושים כל מה שצריך כדי לדכא, כדי להרתיע וכדי להבטיח שלפחות בקדנציה של אדריאנוס כל עוד הוא חי, אותו עם מרדן שמורד כל כמה שנים, לא יעשה דבר ולא חצי דבר".

פרופ' ברנרד לואיס: "ולכן נתנו לירושלים שם חדש, 'איליה', ונתנו שם חדש ליהודה, 'פלשתינה', על שם הפלישתים שנעלמו מזמן. השם פלשתינה, פלסטין בצורתו הערבית, היה בשימוש זמן קצר אחרי הכיבוש המוסלמי, אבל לא לאורך זמן וכבר נעלם כשהגיעו ימי הביניים. השם שימש תחילה כשמה הרשמי של הארץ כשהוקם המנדט הבריטי אחרי מלחמה'ע-1. הערבים סרבו לחלוטין לכנות את עצמם פלסטינים או ליישם את המונח פלסטין על מוסד אחד מהמוסדות שלהם".

פרופ' חליל שקאקי: "הם הגדירו עצמם כפלסטינים, הם הגדירו את מקום מגוריהם כפלסטין".

פרופ' אמל ג'מאל: "אמנם לא כזהות פוליטית-לאומית במובן המודרני של המילה, אבל אין ספק שכשדיברו, דיברו על תושבי פלסטין, על ללכת לפלסטין".

פרופ' מרטין קרמר: "לו היית שואל מישהו ב-1910, אדם שגר ביפו או בירושלים, אם הוא תושב פלסטין, הוא היה מתבלבל. אדם היה תושב בעירו, אם יפו או ירושלים או שכם או חיפה. לו רצית לדעת מבחינה מנהלית, אדם היה אומר לך תושב א-שאם, סוריה רבתי, אבל פלסטין היה מושג זר לו".

פרופ' חליל שאקיקי: "לא היה קל לפלסטינים לתפוס מיד את הרעיון של מדינת לאום. במשך 500 שנים הם חיו תחת שלטון העות'מאנים שבו הדת והנאמנות לסמכות פוליטית המבוססת על דת, היתה המניע העיקרי בהגדרת זהותו של אדם ובתחושת השייכות שלו".

פרופ' אמל ג'מאל: "הציונות שיחקה תפקיד מאוד רציני בחיזוק או בזירוז לפחות, התפתחות התודעה המשותפת של הפלסטינים. לא שהציונות יצרה את הפלסטינים. אבל אין ספק, זהויות מתפתחות בדיאלקטיקה, במערכת יחסים עם האחר, והאחר פה היה היהודי שפתאום מתחיל להגר ולטעון שזו המולדת שלו, זו הארץ שלו. הבריטים תומכים בזה".

פרופ' בני מוריס: "הפלסטינים באו וראו את הנרטיב הציוני הזה שמעניק גושפנקא לתביעות היהודיות בעיני העולם הנוצרי גם והם אמרו, טוב אולי גם אנחנו צריכים להמציא משהו מקביל. ואז הם נטפלו לרעיון שבעצם הפלסטינים הם צאצאים של כנענים שהיו בארץ ישראל עוד לפני שהעברים או היהודים הגיעו לכאן. אז בעצם העניין של זכות אבות שלנו יש לתבוע את א"י הם אומרים: להם יש זכות אבות עוד מוקדמת יותר".

שיח' עכרמה סעיד צברי – המופתי של ירושלים: "פלסטין היא אחת הארצות הקדומות בעולם, בכדור הארץ ותושבי פלסטין הם ממוצא ערבי, הידועים כנענים".

פרופ' משה שרון: "מלומד פלסטיני נשא הרצאה שבה הוא הסביר מדוע הכנענים היו ערבים. ואחד מהקולגות שלי הרים אצבע בסוף ההרצאה ושאל אותנו: 'תסלח לי אתה יודע איזו שפה דיברו הכנענים?' אז הוא לא יכול היה לענות, אומר: יש לי חדשות בשבילך הם דיברו עברית".

שיח' עכרמה סעיד צברי – המופתי של ירושלים: "ההיסטוריונים הוכיחו שפלסטין קיימת מאז שנת 7500 לפנה"ס ולא 6000 לפנה"ס כפי שאומרים, זה 7500 לפנה"ס, כלומר מאז הוכר האדם הראשון בכדור הארץ".

פרופ' משה שרון: "הפלסטינים היו פה מאז ימות העולם בשם כנענים או בשם אמורים או בשם גרגשים או בשם פריזים או בכל שם אחר, הם היו ערבים, הם כולם היו פה. ובעיקר הכנענים, הם אלה שגרו בארץ הזאת, ובא יהושע בן נון ובאו היהודים וגירשו אותם בגירוש הראשון, ואחר כך בא בן גוריון וחבריו וג'מאלעו והם גירשו אותם בגירוש השני". [כל הפיסקה הזו נאמרה באירוניה, שלא לומר בלעג, כלפי התיזה שהציג שיח' עכרמה סעיד צברי, המופתי של ירושלים]

קריין: בשנות ה-20 גברה התסיסה בקרב ערביי הארץ, לנוכח משטר המנדט שהעניק עדיפות חוקתית ליהודים. הבריטים חיפשו מנהיג נוח לציבור הערבי וכך מונה אמין אל חוסייני למופתי של ירושלים.

פרופ' חליל שאקיקי: "היות שהפלסטינים לא קיימו בחירות לאומיות היה מוטל על ועידות וקונגרסים פלסטינים שונים לבחור מנהיגות ומשפחת אל חוסייני הגיחה כגורם עיקרי בתהליך הזה של יצירת מנהיגות".

ד"ר מחמוד יזבק: "המנהיגות של משפחת חוסייני, של המופתי, היא לא רק באזור ירושלים כפי שהיתה בתקופה העות'מאנית אלא עברה לכלל הארץ והפכה להיות מנהיגות אזורית, אבל מנהיגות אזורית משפחתית".

פרופ' אמל ג'מאל: "ההנהגה המרכזית איננה מצליחה לגבש את כולם בסמכות אחת. כמובן לא בגלל כישלונות שלה בלבד, ללא ספק היו כישלונות שלה, אלא גם הנסיבות הפוליטיות. לא ניתן להתעלם מהעובדה שהמנדט הבריטי נכנס לפה ושיחק תפקיד מאוד מרכזי בפרגמנטציה של המנהיגות הזאת".

פרופ' אפרים קארש: "המופתי לא טרח לפתח כל זהות לאומית, לא מוסדות לאומיים ולא מוסדות חינוכיים".

ד"ר מחמוד יזבק: "הוא ייצג תחילה את האינטרסים של המשפחה ואת האינטרס של עצמו. והוא חשב שע"י כך שהוא יאמץ את הדרישה 'הלאומית הפלסטינית', ע"י כך הוא יוכל לגבור על המשפחה המתחרה. משפחת נשאשיבי, באופוזיציה מה שקראו לה. וזה כל הסיפור. לכן לא היתה התחברות אמיתית אידיאולוגית בין האוכלוסייה הפלסטינית לבין משפחת המופתי".

פרופ' אפרים קארש: "הוא הכניס את האלימות כאחד המכשירים העיקריים בין יחסי הערבים-יהודים"

קריין: המתח הגובר בארץ ישראל התפרץ במאורעות תרפ"ט 1929. 133 יהודים נרצחו בגל לאומנות ערבית והרעיון ששתי הקהילות יוכלו לחיות יחד ספג מכה אנושה".

פרופ' יואב גלבר: "מאורעות '29 פרצו בראש ובראשונה על רקע דתי, זה התלקח אחר כך להתפרצות כללית. אבל הניצוץ שהדליק את התבערה היה הוויכוח על הכותל שהתחיל שנה קודם. ומצד אחד ההתנגדות של הפלסטינים והממשלה בעקבותיהם לעשות שם הפרדה בין גברים ונשים ולהביא כיסאות כי הולכים לשם יהודים קשישים – סטטוס קוו יעני"

פרופ' אפרים קארש: "זאת אומרת היה פה ניצול ציני של מוטיבים דתיים, עם הקשר לירושלים, לקידום מהלך פוליטי".

ד"ר מחמוד יזבק: "כלומר בשביל המועצה המוסלמית העליונה, המופתי חאג' אמין אל חוסייני, זאת היתה בשבילו הזדמנות פז. לאחר שהוא הבין שהאוכלוסייה הפלסטינית בעיקר הכפרית וגם האחרת כבר מוכנה, ויש לה מספיק גורמים שמפרידים אותה מהקבוצה היהודית, שאפשר עכשיו להוציא את הקבוצה הזאת לרחובות להתנגד לתנועה הציונית, דבר שלא היה יכול לקרות בשנות ה'20 המוקדמות"

פרופ' בני מוריס: "ככל שעלתה התודעה הפוליטית של האוכלוסייה הערבית בא"י ככה עלו מספר התוקפים של היהודים וכך כל גל אלימות גבר על קודמו".

קריין: בשנות ה'30 לאחר עליית המפלגה הנאצית לשלטון בגרמניה, הפכה א"י ליעד הגירה מבוקש ליהודים. המפעל הציוני זכה לתנופה עצומה והוקמו ישובים רבים. העימות היהודי ערבי הפך לבלתי נמנע".

פרופ' יואב גלבר: "מספרית, ברור לערבים שאם העלייה תימשך בקצב הזה, הם עוד מעט יהיו מיעוט".

פרופ' יהושע פורת: "הם הגיעו למסקנה שאם הם לא יבלמו את זה בכוח הזרוע, אז עוד.. אני לא יודע, עוד כמה שנים, ייווצר פה רוב של היישוב העברי בארץ".

פרופ' יואב גלבר: "מקימים את הוועד הערבי העליון, יעני 'ממשלת אחדות', שגם הנאששיבים וגם החוסיינים וגם האיסתקלאל היו בה".

פרופ' מוסטפא כבהא: "גופים שנקראו- 'האגודות המוסלמיות- הנוצריות', להדגיש את האחדות של שתי העדות כמרכיבים לעם אחד שהוא העם הערבי הפלסטיני. מהוועדות הללו הוקמה המועצה הלאומית הפלסטינית, שבחרה וועד פועל שנקרא 'הוועד הפועל הערבי', ששם לנגד עיניו את ההתנגדות למנדט, ההתנגדות לתנועה הציונית".

פרופ' יואב גלבר: "והם מנסחים שלוש דרישות: להפסיק את העלייה - להפסיק את רכישת הקרקעות; ז"א שהממשלה תחוקק חוקים שימנעו מהיהודים לרכוש קרקעות, כי זו הייתה נקודת התורפה של התנועה הלאומית הערבית".

פרופ' מוטי גולני: "מה שקרה להנהגה הפלסטינית זה שהיא הייתה כל כך חלשה, שכמו שקורה להנהגות חלשות, הן מסוגלות לשכנע את הציבור מה לא. כי כשאתה רוצה לשכנע מה כן, צריך איזה ארגון פוליטי חזק. אז מה לא? לא ציונים ולא בריטים. זה אותו דבר. ואז הם יצאו למרד כדי לגרש את הבריטים או לגרום להם לשנות את המדיניות".

פרופ' מוסטפא כבהא: "זה היה מרד לאומי-פלסטיני. לא מאורעות ולא כנופיות ולא כמו שקוראים להם בז'רגון הציוני או בז'רגון הבריטי. כל השלב הראשון, שישה חודשים, זה מרי אזרחי יותר מאשר מרד מזוין. וזה מה שנקרא 'התקופה של השביתה'. שישה חודשים החברה הפלסטינית שבתה לחלוטין".

פרופ' אמל ג'מאל: "והשביתה הכללית הייתה באמת כללית, ההתנגדות לצינות ולהגירה הציונית הייתה כללית, ההתנגדות למדיניות הבריטית התומכת בהגירה היהודית הייתה כוללת. אם אני רוצה הוכחה חותכת לקיומה של לאומיות פלסטינית ולשאיפה ללאומיות פלסטינית, לדעתי המרד הוא הדוגמה האולטימטיבית לעניין הזה".

קריין: "המרד הערבי הבהיר לבריטניה סופית כי אי אפשר להמשיך ולקדם את הבית הלאומי היהודי בפלשתינה. בניסיון למצוא מוצא הקימו הבריטים את ועדת פיל".

פרופ' מוטי גולני: "הוועדה התחילה לעבוד, שמעה יהודים, שמעה ערבים. ואז באחת הישיבות קופלנד". "חבר הוועדה". שאל את חיים וייצמן שבא להעיד לפני הוועדה, חיים וייצמן היה אז נשיא ההסתדרות הציונית העולמית, הוא אומר לו: 'מר וייצמן, חשבתם פעם על אפשרות של חלוקה?'. חיים וייצמן אמר לו את הדברים הבאים פחות או יותר, הוא אומר לו, 'תשמע, מר קופלנד, חלוקה זה רעיון מצוין. אנחנו מוכנים להקים מדינה אפילו בגודל של מפת שולחן, רק שתקום מדינה קודם כל. אבל אם אנחנו- כלומר התנועה הציונית- נציע חלוקה, הערבים לא יקבלו את זה אבל גם היהודים לא יקבלו את זה. תציעו אתם. אנחנו מתחייבים, בן גוריון ואני, להוביל מהלך שבו אנחנו נתמוך בחלוקה, ואז יש סיכוי שאם אתם הבריטים ואנחנו נתמוך בחלוקה אולי לערבים לא תהיה ברירה'. וכך היה. הוועדה חזרה לונדונה, וייצמן ישב לו על העורק כל החורף הזה והקפיד שהוא כותב כמו שצריך את הסעיף של החלוקה".

פרופ' מוסטפא כבהא: "פעם ראשונה שגורם בין לאומי מוסמך באופן הברור ביותר, ועדת מומחים בין לאומיים אומרת: יש זכויות יהודיות על חלק מהארץ. בצד הפלסטינים, שכל הזמן חשבו במונחים של בלעדיות, זה הרעה, זה הרעה. שמישהו בא לבית שלהם ומישהו מכיר לזה שבא שיש לו זכויות".

פרופ' חליל שקאקי: "הפלסטינים מעולם לא ראו בצינות נציגה של השאיפה הלאומית של העם היהודי. הרעיון שיש עם יהודי לא היה מקובל על דפוס החשיבה הפלסטיני בעת ההיא. הם שייכו את היהודים לקבוצה דתית והיות שכך, היהודים יכולים להיות פלסטינים ממש כמו פלסטינים מוסלמים ופלסטינים נוצרים ולפיכך הם יכולים להיות חלק ממדינה פלסטינית. הרעיון שהצינות מייצגת תנועה לאומית ושיש לה תביעות על פלסטין נראה להם פשוט מוזר".

פרופ' מוסטפא כבהא: "אין שום סיבה שהפלסטינים יקבלו את הצהרת בלפור, אין שום סיבה שהם יקבלו את כתב המנדט ואין שום סיבה בעולם שהם יקבלו את ועדת פיל. כי שלושת המסמכים הללו אינם מכירים בעצם קיומם כעם הזכאי לריבונות עצמית".

פרופ' חליל שקאקי: "המציאות בשטח הייתה שונה במקצת. ומקצת מהפלסטינים אכן הבינו שעם המציאות הזו הם לא יוכלו להתעמת וכדי שיהיה להם עתיד פוליטי משמעותי כלשהו,

יהיה עליהם להתפשר. אלה היו אנשי האליטה הפרגמטית שנאלצו להתמודד עם אליטה אידיאולוגית יותר. זו שהוביל המופתי הייתה אידיאולוגית יותר, ולפיכך רעיון החלוקה היה לגמרי לא מקובל".

פרופ' מוסטפא כבהא: "ב-2 ביולי '37, פורסמו ההמלצות של ועדת פיל שדיברו על חלוקת הארץ והדבר הזה היה המאיץ לפריצת המרד הצבאי, המרד המזוין, ששטף את כל הכפרים הפלסטיניים".

פרופ' מוטי גולני: הבריטים, אחרי שהם הבינו שלא תהיה פשרה, ובגלל המלחמה הקרבה ככל הנראה באירופה, איבדו את הסבלנות שלהם. הם לא רצו מערכה נוספת באגף של אירופה כמו במלחה"ע הראשונה, והם החליטו, לא רק כאן בארץ, בכל האימפריה, לדכא מרידות לפי חרב. זה מה שהם עשו בארץ. הבריטים דיכאו את המרד הערבי באכזריות נוראית. הם פוצצו בתים, הם הפציצו מהאוויר, הם הגלו, הם תלו. החברה הערבית-הפלסטינית שהתחילה להתפתח באופן מאורגן יחסית מ-1920, לא רק שחדלה להתפתח, היא התרסקה".

פרופ' אפרים קארש: "ואם אתה בודק את המרד הערבי, נהרגו בו פי 10 ערבים בידי ערבים מאשר יהודים. נהרגו כמה מאות יהודים, בסביבות 400 יהודים במרד הערבי באותה תקופה, וכ-3,400 ערבים נרצחו ע"י כל הכנופיות שהתרוצצו אז בארץ. בריטים נהרגו עוד פחות בסביבות 100. אז אם זה היה מרד ערבי נגד הבריטים ונגד התנועה הציונית, מדוע הם כיוונו את רוב זעמם כנגד אחיהם הערבים?"

פרופ' מוסטפא כבהא: "עד אז, עד נובמבר '38 אפשר לסתור לחלוטין את הטענה הזאת, ולהגיד: רוב הערבים שנהרגו נהרגו בעיקר בידי בריטים במרד. בשלב האחרון זו הפכה למלחמת אזרחים שנהרגו בה הרבה פלסטינים, אבל זה לא מגיע למספר שהבריטים דיכאו בברוטליות-יתר. הבריטים יכולים ללמד את כל עמי העולם מה זאת ברוטליות".

פרופ' אפרים קארש: "אבל זה היה בסופו של דבר צעד אופורטוניסטי כוחני של המופתי ואנשיו כדי להשתלט על החברה הפלסטינית. ולפיכך כל הנושא, כל הקריאה לאירוע הזה כמרד ערבי, מוטעית לחלוטין".

פרופ' מוסטפא כבהא: "הפלסטינים בתקופה הזאת לא רק ראו את עצמם כעם אלא כאומה, הם דיברו על אומה פלסטינית. הם אפילו... המונחים היו בומבסטיים יותר מאשר היום".

פרופ' חליל שקאקי: "השאיפה שלהם נשארה להתחבר למדינה ערבית ולהיות חלק ממדינה ערבית גדולה יותר. ולפיכך המרד הערבי הגדול או המרד הערבי שנקרא 'ערבי' ולא 'פלסטיני' כוונתי למרד בין 1936 ל-1939".

קריין: "בקיץ 1939, זמן קצר לאחר דיכוי המרד הפלסטיני, חל מהפך במדיניות הבריטית. לנוכח סכנה ברורה של מלחמה עולמית נוספת, החליטה בריטניה לפייס את הערבים. התוצאה הייתה ספר לבן שהגביל מאוד את זכויות היהודים להגירה ולרכישת קרקעות וקבע שיש להקים מדינה דו לאומית בתוך עשר שנים שבה יישמר רוב ערבי".

פרופסור מרטין קרמר: "הספר הלבן של 1939 הוא הניתוק הברור מהצהרת בלפור. כי בו כתוב: למעשה כן הקמנו בית לאומי יהודי, ההגירה שהייתה עד כה מספיקה למטרה זו. וליהודים יש בית לאומי, וזה יהיה בית למיעוט בארץ ככלל".

פרופסור יהושע פורת: "הקמת משטר קנטונים עם רוב ערבי, סיום מפעל העליה, זאת אומרת, בעוד חמש שנים, 15,000 בשנה, עוד 75,000 עולים, והקטנה דרסטית של יכולות היהודים לקנות קרקעות בארץ ישראל".

פרופסור בני מוריס: "ועל פי זה השלטון בארץ ישראל היה אמור תוך עשר שנים לעבור לידי האוכלוסייה המקומית, שרובה, שני שלישים ומעלה שלה, היו ערבים. ושהובטח שהיא תשאר עם רוב על ידי הגבלת העלייה".

פרופסור מוטי גולני: "בריטניה כבר הייתה למעשה... מהרגע שניתנה הצהרת בלפור, היא כבר לא הייתה רלוונטית לבריטניה ורק ויצמן עמד שם ואמר להם: 'חברים לא, לא, לא, אל תתבלבלו, זה לא אינטרס ציוני, הצהרת בלפור, זה אינטרס בריטי'. והם אכלו את הלוקש".

פרופ' יואב גלבר: "כל הזמן הם ניסו לשכנע את הבריטים – ויצמן, בן גוריון ואחרים – 'אנחנו נעזור לכם יותר מהערבים'. אבל הבריטים לא עשו את החשבון הזה. הם מדדו את היכולת של היהודים לעזור מול היכולת של הערבים להזיק. ופה הערבים ניצחו בגדול".

פרופסור מוטי גולני: "דבר שמבחינת הסובייקט הציוני היה נורא, אין ספק. מבחינת הסובייקט הציוני זה היה סוג של בגידה. נאמר לבן גוריון בפירושי: 'אתם בכיס שלנו. אם יש מלחמה נגד גרמניה, אין לכם שום בררה. אתם איתנו או שאתם לא קיימים'. אז דוד בן גוריון שהיה אז במעלה ההר, הגיב תגובה לטעמי-מבריקה: 'נילחם בספר הלבן כאילו אין היטלר-נילחם בהיטלר כאילו אין ספר לבן'".

פרופסור מוסטפא כבהא: "אין ספק שפעם ראשונה, זה המסמך הראשון שמלמד על שינוי גישה בריטי. שינוי גישה, באופן מעשי אם היה מתממש, היה מביא לביטול רעיון הבית הלאומי היהודי ועצירת ההגירה היהודית. ואת הדבר הזה המופתי לא היטיב לראות. לפחות לא טרח לבחון".

פרופסור מוטי גולני: "אובייקטיבית, אם יש דבר כזה אובייקטיבי, הם היו יכולים...הם היו צריכים להגיד 'כן' לספר הלבן, כי זה תאם את הכיוון שלהם. היה להם קשה כי לא היה להם איזה שהוא אירגון שיאמר 'כן' בשמם או 'כן אבל...'. אז אמרו 'לא', כמו להרבה דברים אחרים".

פרופסור מוסטפא כבהא: "לתמיכה בספר היה רוב מוחלט. המופתי הצליח לכפות את דעתו המתנגדת, על סמך מה? שאי אפשר לבטוח בבריטניה 'היא מבטיחה ואחר כך מתכחשת'. אז אמרו: אנחנו הפעם לא נאמין לה".

קריין: "בספטמבר 1939 פרצה מלחמת העולם השנייה. המופתי שהודח על ידי הבריטים עוד בעיצומו של המרד הגדול וברח מפלשתינה, החליט לכרות ברית עם אויבתה של ברטניה, גרמניה הנאצית".

פרופסור יהושע פורת: "הלאומיות הערבית, לא רק בארץ, גם פה, גם בעירק, גם בסוריה, התפעלה מהעלייה המטאורית של גרמניה הנאצית. שמדינה שהובסה במלחמת העולם הראשונה, שהייתה כפופה לחוזה וורסאי, בוחרת מנהיגות לאומנית קיצונית, והמנהיגות הלאומנית הקיצונית מלכדת את האומה הגרמנית לכוח, כפי שהוא לא היה מאז מלחמת העולם הראשונה ומצפצפת על ברטניה ועל צרפת".

פרופסור משה שרון: "הייתה מטרה, תקווה וכוונה של המוסלמים בארץ, מובלים על ידי חאג' אמין אל חוסייני שהיה ידידו הטוב של היטלר, לחסל את כל הישוב היהודי, חיסול של ממש. הכוונה הייתה כשרומל, כך חשבו, יצליח לחדור לא". הנאג'אדה שזו הייתה קבוצת לוחמים שהוקמה על ידי המופתי, תצטרף לגרמנים ותמשיך את השואה בארץ ישראל. בזה תיפתר, מבחינתו של האסלאם בארץ, תיפתר בעייתם של היהודים".

פרופ' מוסטפא כבהא: "כל העניינים האלה, השותפות שלו במעשים של 'הפיתרון הסופי', אני חושב שלא היה עד עכשיו מישהו שיוכיח את זה".

פרופ' אפרים קארש: "הוא השתתף, כמובן, בתעמולה, הוא שידר למוסלמים בכל העולם. הסית אותם נגד הבריטים, נגד הצרפתים, נגד מעצמות המערב האחרות ובעד הנאצים. הוא גייס מוסלמים ביוגוסלביה, דיביזיית אס.אס."

פרופ' מוסטפא כבהא: "התרומה שלו הייתה בתעמולה, התרומה שלו הייתה בישיבה. איש דת מוסלמי יושב שם. וכל העניינים האלה שאי אפשר להכחיש אותם. צריך גם להדגיש את הטעות הפטאלית שעשה המופתי שהלך לשם."

פרופ' אפרים קארש: "והוא הביע שם את מחויבותו לקדם את האינטרסים הנאציים במזה"ת, בתמורה, כמובן, להקמת מדינה ערבית מאוחדת. דרך אגב- וזה אחד הדברים שאנשים לא מודעים- בתכתובותיו עם היטלר, המופתי לא הציג עצמו כמנהיג ערביי א", הוא הציג את עצמו כמנהיג פוטנציאלי של העולם הערבי. השאיפות שלו- וזה גם הוא אמר להיטלר כשהם נפגשו- השאיפות שלו היו לא להיות המנהיג של פלסטינה אלא להיות המנהיג של האימפריה הערבית שהוא קיווה שהנאצים יקימו עבורו."

פרופ' מוסטפא כבהא: "אז הוא אומר, אם השטן היה בא ונותן לי יד נגד בריטניה, הייתי הולך איתו."

ד"ר מחמוד יזבק: "אבל האם הוא הלך בגלל אידיאולוגיה, הוא הבין מה זה הנאציזם? האם הוא הבין מה עשו הנאצים ליהודים? מי שיגיד זאת הוא משקר."

פרופ' בני מוריס: "האיש היה אנטישמי, במיוחד התבטא בצורה אנטישמית לאחר שגורש מהארץ. הוא שנא יהודים על פי המסורת האסלאמית שנעוצה בקוראן."

פרופ' מוסטפא כבהא: "מחצית מהתנועה הלאומית הפלסטינית התנגדה למופתי, הנשאיבים, הם התנגדו גם לעניין הזה וגילו תמיכה בכוחות הברית ובעבדאללה שהיה בן ברית שלהם."

פרופ' אמריטוס משה שרון: "מתוך כמובן תקווה שבסופו של דבר הבריטים יתגמלו את הערבים שמילאו תפקיד חשוב במלחמת העולם השנייה לצדם, בדיוק כשם שהם קיוו שהבריטים יתגמלו את הערבים שלחמו לצדם במלחמת העולם הראשונה נגד העות'מאנים."

פרופ' מוסטפא כבהא: "הפלסטינים תרמו למאמץ המלחמתי הבריטי 9000 לוחמים".

פרופ' אפרים קארש: "בסופו של דבר בא"י בתקופת מלחמת העולם השנייה, שוב היחסים בין יהודים לערבים השתפרו באופן פרדוקסלי, כי הם היו במלחמה. ההנהגה המיליטנטית שלהם בראשות המופתי הייתה מנוטרלת במידה רבה, היא הייתה בחוץ".

פרופ' חליל שקאקי: "המנהיגות הפלסטינית שוב איננה אחראית בעצם לגורלם של הפלסטינים. ברגע שהוקמה הליגה הערבית, באמצע שנות ה-40, היא זו המתחילה לשלוט בגורלם של הפלסטינים."

קריין: "ב- 1945 הסתיימה מלחמת העולם השנייה והתבררו ממדי השואה, במאבק על הארץ נעה כעת המטוטלת המדינית לכיוונם של היהודים".

ד"ר מחמוד יזבק: "התנועה הציונית, אחרי סיום מלחמת העולם השנייה, הבינה שעכשיו התמיכה העולמית בה היא נרחבת ביותר, והכינה כבר את המדינה בדרך. נאמר כך: האם אנחנו יכולים להצביע ולו על מוסד מדיני אחד שהחברה הפלסטינית הקימה או המנהיגות הפלסטינית הקימה כשיש לך מדינה בדרך בצד השני? אין לי".

פרופ' יהושע פורת: "אבל הערבים לא רצו להקים מוסדות של ממשל עצמי, כי זה היה בתחומי המנדט. הבריטים הציעו להם להקים גוף מחוקק או גוף מייעץ או סוכנות ערבית במסגרת המנדט, הם אמרו, 'לא, אנחנו לא מוכנים לשתף פעולה במסגרת המנדט'."

פרופ' מוסטפא כבהא: "מה המנדט היה אמור לעשות? תיאורטית, מה היה אמור לעשות? כל שנה הנציב העליון היה צריך להגיש דו"ח לחבר הלאומים, היכן הוא התקדם כדי להביא את העם בארץ לעצמאות. השאלה איזה עם הוא רוצה להביא לעצמאות?"

פרופ' אמל ג'מאל: "נדמה לי שישנה הסכמה בין מרבית ההיסטוריונים שלולא המנדט הבריטי, ליהודים לא היה שום סיכוי בכלל להקים פה תשתית של מדינה."

פרופ' מוטי גולני: "צריך ביום העצמאות להניף את דגל בריטניה ולהגיד להם יפה תודה שאלמלא בריטניה לא הייתה קמה מדינת ישראל. ואני מתכוון לכל מילה."

קריין: "בשנים שלאחר המלחמה גבר המאבק היהודי להעלאת ניצולי השואה. הארץ נקלעה לסחרור דמים והאימפריה הבריטית המרוששת הרימה ידיים והחליטה לוותר על המנדט."

פרופ' יואב גלבר: "ההודאה בזה שהמנדט לא ניתן ליישום היא בעצם בדו"ח של ועדת פיל. כאשר במקום מנדט הם מציעים חלופה של חלוקה. ואז התברר שגם החלופה לא ניתנת ליישום. חושבים על חלופות אחרות, הספר הלבן. גם הוא מסתבר - אחרי כמה שנים, אחרי המלחמה, במלחמה קצת הקפיאו אותו - לא ניתן ליישום. וכך הם עוברים מחלופה לחלופה עד שהם מגיעים לאו"ם, אומרים: תיקחו את זה מאתנו."

פרופ' מוטי גולני: "ולכן הם החליטו על גישה מאוד ברורה: התנתקות. כלומר, לעזוב באופן חד צדדי ויפה שעה אחת קודם, כי האו"ם כבר שלח ועדה בינתיים, אונסקו"פ, שהמליצה לחלק את הארץ. הבריטים אמרו: 'לא מעניין אותנו, אנחנו עוזבים. לא תוכלו לתבוע מאתנו אפילו לחנוך את ההסדר החדש'."

הקלטה: "החלטת הוועדה לענייני פלשתינה התקבלה ע"י 33 קולות בעד, 13 נגד, 10 מנמעים."

קריין: ב- כ"ט בנובמבר, 1947, התכנסה העצרת הכללית של האו"ם והחליטה לחלק את הארץ לשתי מדינות: יהודית וערבית. לבה של הארץ, ירושלים וסביבתה, אמור היה לעבור לריבונות האו"ם.

פרופ' מרטין קרמר: "ההחלטה קוראת להקמתן של מדינה יהודית ומדינה ערבית. לא מדינה פלסטינית. אז היה ברור אפילו מהחלטת האו"ם שזו תהיה בראש ובראשונה מדינה ערבית, שאולי תתאחד עם מדינה ערבית אחרת בעתיד."

ד"ר האורד גריף: "לא הייתה להם שום זכות להקצות שטחים מהבית הלאומי היהודי, שהיה גם בשטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה למדינה ערבית, כי סעיף 5 של המנדט הוכנס מפורשות למנדט כדי למנוע כל חלוקה. מה שהאו"ם עשה, הוא נטל סמכות שלא הייתה לו."

עו"ד מיכאל ספרד: "סעיף 5, אם אני מבין אותו נכון, נועד למנוע מהמנדט, כלומר מהבריטים במקרה הזה, לעשות שימוש לרעה במנדט שהם קיבלו, ולהתחיל לפצל את היחידה הטריטוריאלית שהם קיבלו לכל מיני חלקים. אני לא רואה למה החלטת החלוקה עומדת בסתירה, או היא נסיגה מההתחייבויות שהקהילייה הבין לאומית נתנה לנציגי העם היהודי. אני לא רואה שום סתירה בכך ולכן ממילא לטעמי השאלה הזו לא עולה."

פרופ' רובי סייבל: "כאשר אנחנו מדברים על החלטת 47' כדאי לזכור: היא לא החלטה מחייבת. אין לה שום תוקף משפטי, זו המלצה של העצרת הכללית, שאם הצדדים היו מסכימים לה, הייתה מחייבת. הצד הערבי לא קיבל אותה לכן היא לא מחייבת".

עו"ד מיכאל ספרד: "החלטת החלוקה היא החלטה, היא לא הצעה. זה מה שהאו"ם החליט שיהיה עתידו של השטח הזה. אפשר לאהוב את זה, אפשר לא לאהוב את זה. אבל זו החלטה, זו איננה הצעה. ולכן היא מחייבת גם אם יש מיעוט שסירב לה".

פרופ' מוסטפא כבהא: "הנשאיבים יצאו מהוועד הערבי העליון והסכימו לקבל את החלוקה, אבל קולם לא נשמע".

פרופ' אמל ג'מאל: "וההתנגדות לחלוקה היא הוכחה למשפט שלמה. הפלסטינים ראו את עצמם האמא של המולדת, ולכן לא יכלו להסכים. הם האמא האמיתית והיהודים האמא הכוזבת".

פרופ' אמריטוס אבי שליים: "המופתי סירב להצעות בזו אחר זו ליישוב המחלוקת. הוא פתח באסטרטגיה מסוכנת ביותר של 'הכול או כלום', ותחת מנהיגותו הפלסטינים יצאו בידיים ריקות".

ד"ר מחמוד יזבק: "התנועה הלאומית הפלסטינית בתקופת המנדט, זאת הייתה תנועה שבאמת לא הבינה את המצב שהיא חיה בו ולא ידעה ליצור שום חזון, ראייה עתידית לחברה הפלסטינית".

פרופ' מוטי גולני: "אתה יודע, יש את האמירה של אבא אבן שאני לא מקבל אותה, שהפלסטינים לא החמיצו הזדמנות להחמיץ הזדמנות. זו התנשאות. הפלסטינים, כמו כל חברה מרוסקת, לא היו מסוגלים לומר 'כן' לשום דבר. כי כדי להגיד כן אתה צריך איזושהי רמה של הסכמה. הרבה יותר קל להגיד 'לא'".